

4. *Алексеев С.С.* Философия права / С.С.Алексеев.– М.: Норма. – 1998.–336 с.
5. *Алексеев С.С.* Право на пороге нового тысячелетия: некоторые тенденции мирового правового развития – надежда и драма современной эпохи/С.С.Алексеев. –М.: Статут, 2000.–252с.
6. *Нерсесянц В.С.* Право и закон / В.С.Нерсесянц.- М.: Наука, 1983. – 353 с.
7. *Венгеров А.Б.* Теория государства и права: Учеб. для юрид. вузов/А.Б.Венгеров. – М.: Омега-Л., 2004.– 608 с.
8. *Гусейнов А.А.* Об идее абсолютной морали /А.А.Гусейнов// Вопросы философии. – 2000.–№3.– С.3-12.
9. *Гусейнов А.А.* Сослагательное наклонение морали /А.А.Гусейнов// Вопросы философии.– 2001.– №3.– С.3-32.
10. *Гусейнов А.А.* Мораль и насилие /А.А.Гусейнов // Вопросы философии.– 1990.– №5.– С.134-141.
11. *Гусейнов А.А.* Философия. Мораль. Политика: Сборник статей /А.А. Гусейнов.– М.: Академкнига, 2002.– 304 с.
12. *Апресян Р.Г.* Идея морали /Р.Г.Апресян.- М.: Наука, 1995.– 345 с.
13. *Спиркин А.Г.* Философия: Ученик / А.Г.Спиркин.-М.: Гардарики, 2000.– 816 с.
14. *Удовика Л.Г.* Діалектика моралі і права у розвитку демократії. Автореф. дисс. на пошук вчен. звання канд. філос. наук., Запорізький Національний Університет, Запоріжжя. – 1998. –16 с.
15. *Кривцов А.С.* Политика и мораль как основы права (философско-правовой аспект анализа)/ А.С.Кривцов // Наука. Релігія. Суспільство. – 2005.– №2.– С.177-179.
16. *Конституция Украины.* – Донецк : Лебедь, – 2001.– 40 с.
17. *Защита прав человека в условиях перехода к рынку: (Круглый стол) // Государство и право.* – 1990.– №6.– С.16-23.
18. *Ротенфельд Ю.А.* Философия морали /Ю.А.Ротенфельд // Труды членов Российского философского общества. – М.– 2004.– Вып.7.– С.147-231.
19. *Захаров А.* Конституция единого правового пространства Европы ЕВРАЗЭС и СНГ /О.Кутафин, А.Захаров// Право и экономика. – 2000.– №3.– С.11-19.
20. *Резолюция Московского юридического форума «Глобализация, государство, право XXI века» // Право и экономика.– 2003.– №3.– С.8-27.*
21. *Неверова В.В.* Трансформация этической проблематики в условиях современности /В.В.Неверова //Актуальные вопросы социальной теории и практики.– М. – 2003.– Вып.1, ч.2.– С.52-57.
22. *Канашевский В.А.* Прецедентная практика Европейского суда по правам человека как регулятор гражданских отношений в Российской Федерации /В.А.Канашевский // Журнал Российского права.– 2003.– №4.– С.37-46.
23. *Лукиянова Е.Г.* Теория процессуального права/Е.Г.Лукиянова.- М.: Норма.– 2003.– 233 с.

УДК 342

СФЕРА ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ ЯК ОБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ

Щербатюк Н.В., кандидат юридичних наук

Чичирко С.В., кандидат юридичних наук

Бондар А.В., кандидат юридичних наук

Третьюму тисячоліттю характерний стрімкий розвиток процесів інформатизації у всіх сферах суспільного життя. Всеохоплюючий інформаційний простір, заснований на широкому застосуванні комп'ютерної техніки, телекомунікаційних технологій та Інтернету, об'єднує людей із різних країн в єдиний світовий простір без географічних та геополітичних кордонів. Значення інформації в такому суспільстві значно зростає. Вона стала не тільки єдиним фактором спілкування, а й необхідним засобом підтвердження подій та фактів. Сучасні телекомунікаційні технології роблять доступним все, для всіх, будь-де і завжди [1, С.11].

Стан наукового дослідження

Правова природа телекомунікацій розглядалася у працях українських та зарубіжних авторів,

зокрема, І. Алексєєвої, І. Арістової, Г. Атамчука, О. Леонідова, А. Ракітова, А. Чернова, В. Цветкова, Д. Черешкіна, М. Швець та ін. Проте ґрунтовно дослідженням даного питання не займався ніхто, тому це додає актуальності даній статті.

Мета і завдання дослідження

Метою написання статті є визначення сфери телекомунікацій та її вплив на суспільство. Поставлена мета зумовлює вирішення наступних завдань:

- 1) сформулювати визначення телекомунікацій у сучасному світі,
- 2) виділити адміністративно-правові відносини у сфері телекомунікацій та визначити їх види,
- 3) сформулювати поняття охорони права громадян на інформацію, визначити адміністративно-правові засоби охорони.

Основний матеріал

Інформаційна революція спричинила дуже стрімке розповсюдження телекомунікаційних технологій, що забезпечує високу швидкість і великий обсяг передачі інформації. Однак не менш важливою є революція, що виникла під впливом цієї технології у сфері стосунків між людьми, зокрема і в сфері економіки, політики, ідеології. Важливим етапом у цьому стало виникнення глобальних комп'ютерних мереж, які збільшили міцність та інформаційні можливості комп'ютерів. Революція в засобах телекомунікацій зумовила більш значні зміни, ніж усі попередні технологічні революції, стала основою створення єдиного світового інформаційного простору, що не має національних кордонів. Завдяки сучасним технологіям зв'язку простір долається миттєво. Засоби телекомунікації пов'язують між собою не певних людей, а колективи, які знаходяться на великій відстані один від одного, зближують суб'єктів відразу (на відміну від транспортних засобів), що зумовлює скорочення витрат часу та енергії.

Процеси інформатизації набувають сьогодні винятково важливого значення. Інформація як стратегічний продукт стає і предметом конкуренції, і засобом захисту та впровадження в життя базових національних інтересів. Здатність суспільства та його інституцій збирати, обробляти, аналізувати, систематизувати та накопичувати інформацію стала основною передумовою соціального та технологічного прогресу, фактором національної безпеки. Мінливість інформаційного середовища, спричинена прогресом інформаційних технологій, змушує державу швидко адаптуватися до нових умов. Інакше їй загрожує інформаційне домінування більш розвиненої держави, постійне перебування у чийсь інформаційній тіні.

Двадцять перше століття дійсно є інформативним, століттям інформаційної революції, основним фактором якої є телекомунікації, з чим не можна не погодитись, тому особливої уваги потребують такі поняття, як „комунікації” і „телекомунікації”, „інформація” і „телекомунікації”.

Термін „комунікація” широко використовується в роботі засобів масової інформації, науковій літературі, політиці. Він став притаманною особливістю сьогодення і викликає неабиякий інтерес, досить часто вживаючись із терміном „інформація”. Так, інформація насамперед – це відомості про будь-які події, повідомлення про щось, що передаються людьми усно, письмово або іншим способом (за допомогою умовних сигналів, технічних засобів), а також сукупність свідчень, кількісних даних, знань. В. Хахановський визначає інформацію як „відображені в об'єктах матеріального світу або у психіці людини факти реальної дійсності, придатні для передачі у просторі і часі та сприйняття органами чуттів людини (безпосередньо або за допомогою технічних засобів), які усвідомлюються в момент сприйняття і можуть бути використані у практичній чи теоретичній діяльності” [2, С. 69]. Комунікація (від латинського *communicatio*) означає „роблю загальним, пов'язую, спілкуюсь”. Сьогодні цей термін вживається у трьох інтерпретаціях і – „...понимается как средство связи любых объектов материального и духовного мира; общение – передача информации от человека к человеку; передача и обмен информацией в обществе с целью воздействия на него” [3, С. 7]. Комунікації – це галузь людської діяльності, спрямована на взаємний інформаційний обмін, як безпосереднє спілкування і передача інформації, як узгоджені дії в науковій та практичній сферах. Однак, як зазначає С. Стеценко, до комунікацій відносяться не тільки засоби (прийоми спілкування), але й сукупність усіх видів сполучення, які, самостійно не створюючи матеріальних цінностей, забезпечують процес переміщення людей, вантажів тощо. Вони містять такі складові, як транспорт (залізничний, автомобільний, авіаційний, морський і річковий, міський електричний, трубопровідний), шляхове господарство, зв'язок (поштовий та електричний (телекомунікації)) [4, С. 352]. Поняття телекомунікації визначається як технологічна взаємодія між суб'єктами на далекій відстані, дистанційний обмін повідомленнями у формі сигналів, які містять різноманітні дані

(інформацію) з використанням технічних каналів зв'язку (електричного, оптичного, радіо, супутникового та іншого).

Можна визначити декілька особливостей комунікацій як об'єктів адміністративно-правового регулювання: по-перше, транспорт, шляхове господарство та зв'язок призначені для реалізації потреб громадянина у пересуванні та спілкуванні, об'єктивно не створюють матеріальних цінностей, по-друге, мають високий ступінь централізації державного управління; по-третє, є джерелом підвищеної небезпеки; по-четверте, є комплексною галуззю народного господарства; по-п'яте, містять природні монополії, по-шосте, відіграють значну соціальну роль [1, С. 352-354].

Відзначимо, що склад телекомунікацій становлять саме Інтернет, стільниковий (мобільний), супутниковий та фіксований зв'язок.

Термін „інформація” походить від латинського „informatio” – пояснення, викладення, обізнаність. Стосовно визначення „телекомунікації”, то воно, на наш погляд, являється вужчим поняттям і розуміється насамперед як сукупність усіх способів та прийомів передачі цієї ж інформації, процес, дія.

Взагалі, поняття „інформація” тісно переплітається із телекомунікаційною сферою, адже є її основним продуктом. Саме право на інформацію визначається в ст. 34 Конституції України, де „кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб на свій вибір” [5]. Доречним є визначення щодо суб'єктивного права на інформацію А. Марущака, у якому він зауважує, що це гарантована державою можливість фізичних, юридичних осіб і держави вільно одержувати, використовувати, поширювати та зберігати відомості, необхідні їм для реалізації прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій, що не порушують права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб [6, С. 49-50].

В Україні вперше поняття „Інтернет” зафіксувалося у Законі України „Про телекомунікації”, згідно з яким „Інтернет – це всесвітня інформаційна система загального доступу, яка логічно зв'язана глобальним адресним простором та базується на Інтернет-протоколі, визначеному міжнародними стандартами” [7, С. 4]. Також це й інформаційна система, сукупність телекомунікаційних мереж та засобів для накопичення, обробки, зберігання та передавання даних. Основною та визначальною ознакою, яка відрізняє Інтернет від інших локальних інформаційних систем, є його всесвітній характер, тобто відкритість Інтернету для доступу з будь-якої точки світу та загальний характер доступу, тобто можливість користуватися даною мережею будь-якою особою тієї чи іншої країни. Сучасний стан розвитку телекомунікаційних технологій, зокрема Інтернет-технологій, впливає на ступінь втручання держави в суспільні відносини. Людина є першоджерелом будь-якої інформації і її інтереси завжди знаходяться на вищому рівні, ніж інтереси самої держави. Тому існування Інтернету як вільного середовища є прикладом того, що будь-які відносини, стосунки існують, впливають на сфери життя людини практично без втручання держави.

В Указі Президента України „Про заходи щодо розвитку національної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні” зазначається, що розвиток національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет, забезпечення широкого доступу до цієї мережі громадян та юридичних осіб усіх форм власності в Україні, належне представлення в ній національних інформаційних ресурсів є одним з пріоритетних напрямів державної політики в сфері інформатизації, задоволення конституційних прав громадян на інформацію, побудови відкритого демократичного суспільства, розвитку підприємництва [8, С.1].

Донедавна людство використовувало для загальної глобальної передачі інформації радіо, друковані засоби масової інформації, ефірне та кабельне телебачення, а для особистої – телеграф, телефон та поштовий зв'язок. Тепер же до них приєдналися комп'ютерні мережі, високошвидкісна передача даних, супутниковий і стільниковий (мобільний) зв'язок, причому для останніх характерне різке витиснення засобів попередніх поколінь. Технічному розвитку сучасної телекомунікаційної інфраструктури тепер характерне те, що раніше існуючі ізольовані мережі інтегруються в одну високовиробничу універсальну мережу. До того ж, у сфері мобільного зв'язку відбувається перехід до четвертого покоління мобільних систем, що дозволить збудувати універсальну швидкісну мобільну телекомунікаційну систему, а в майбутньому – глобальну [9, С.228].

Усі технологічні об'єкти (наприклад, електротехнічні засоби зв'язку, технологічна інформаційна система Інтернет, електронна та комп'ютерна інформація, електронний цифровий підпис та ін.) є дуже складними правовими поняттями. Складними не тільки за своєю природою, а й за структурою та властивостями, які зумовлюють виникнення побічних та не контрольованих людиною негативних наслідків. З огляду на це, названі технологічні об'єкти і пов'язані із ними

суспільні відносини потребують не тільки технічних, але й правових засобів захисту, регулювання, серйозного наукового узагальнення та дослідження.

Доречно вказати, що раніше в законах було вживаним поняття „електрозв’язок”, проте із прийняттям Закону України „Про телекомунікації” це поняття було вилучено, а вживається як додаткове до поняття „телекомунікація”. Одиначний акт комунікації передбачає, насамперед, наявність джерела інформації, яке створює повідомлення; передавача; каналу зв’язку або середовища, необхідного для функціонування передавача і приймача; обладнання, що сприймає та відновлює сигнали; адресата та адресанта інформації.

Найбільш вдалим є визначення телекомунікацій як спілкування на відстані за допомогою технічних засобів. Телекомунікації – це соціально-технічна система, в якій соціальний компонент є іманентним, а не таким, що обслуговується. В ній користувачі створюють і використовують інформацію як основний робочий об’єкт системи. Телекомунікації мають надзвичайно важливе значення для такого класу споживачів, як збройні сили, органи безпеки, відомство внутрішніх справ, прокуратура зі слідчим апаратом, суди. Їм потрібен широкий діапазон послуг: від простих телефонних контактів до відеотелефону, різноманітні інформації. Спецзв’язок має захист від підслуховування високої стійкості. Необхідно, щоб і канали телекомунікацій забезпечувалися прихованою апаратурою. Вагоме значення в цьому контексті має інформаційний центр телекомунікації. Силові та правоохоронні відомства мають свої інформаційні центри, комп’ютерні картотеки та ін. Однак їх обладнання професійно-орієнтоване, що не завжди є достатнім. Судочинство технічно забезпечено дуже слабо. Отож ці прогалини і повинна заповнити система телекомунікацій.

Телекомунікаційна сфера є сукупністю територіально розподілених телекомунікаційних мереж, зокрема ліній зв’язку, мереж і каналів передавання даних, засобів комутації і управління інформаційними потоками.

Відповідно до Закону України „Про телекомунікації” телекомунікаціями називають передавання, випромінювання або приймання знаків, сигналів, письмового тексту, зображень та звуків або повідомлень будь-якого роду по радіо, провідних, оптичних або інших електромагнітних системах [7]. Основними послугами телекомунікаційних технологій є електронна пошта, передача файлів, телеконференції, довідкові служби „дошки повідомлень”, відеоконференції, доступ до інформаційних ресурсів мережесерверів. Закон встановлює правові основи діяльності у галузі зв’язку на території України, визначає повноваження органів державної влади в галузі зв’язку, а також права та обов’язки осіб, які беруть участь у цій діяльності.

Телекомунікаційне середовище слугує для транспортування будь-якої інформації, зокрема звуку та зображень. Сфера телекомунікацій містить телекомунікаційне середовище, організаційні структури, правові та нормативні механізми, які забезпечують її ефективне функціонування, комплекс соціально-економічних зв’язків, що виникають між виробниками, споживачами послуг зв’язку і державою. Транспортування інформації, заснована на сучасних засобах телекомунікацій, практично не потребує багато часу, а часто – і присутності людини. Донедавна в більшості країн світу існували державні монополії на зв’язок, лібералізація національних галузей зв’язку перетворила колишніх монополістів на великих гравців на світовому ринку телекомунікацій. Технології, що існують на ринку, мають історичне коріння в національних інфраструктурах зв’язку, розроблялися для конкретних умов території і, зазвичай, мають неоднозначні перспективи розповсюдження в світі.

Міжнародним нормативним актом, у якому закріплено інформаційні права громадян, є Європейська конвенція про права людини. Держава, як найвища форма організації суспільства, втручається у всі сфери життя громадян. Рівень такого втручання різний, та він не повинен перебільшувати максимальний. У жодному разі держава не повинна позбавляти людину можливості нормального життя, а має забезпечувати її всілякими для цього засобами. Вона зобов’язана надавати людині усі можливості для отримання інформації в усіх галузях життєдіяльності, не втручаючись в особисте життя громадян. Та конкретні обставини міжнародного життя держави можуть обмежувати надане право згідно з конвенцією. Для розв’язання цієї проблеми і потрібне чітке визначення обставин, за яких держава має право втручання в особисте.

Одним із нормативних документів, у якому закріплений основний принцип сучасного міжнародного права інформатизації і телекомунікацій, є Загальна декларація прав людини. У ст. 19 цього акту зазначається, що кожний має право на свободу думки і її вираження; це право передбачає свободу думки без втручання, пошук, отримання і передавання інформації й ідеї за допомогою будь-яких засобів інформації незалежно від кордонів.

Зрозуміло, що подальший розвиток нових інформаційних і телекомунікаційних технологій

змінює своє традиційне уявлення як про форми існування інформації, так і про засоби її передачі. Сучасні телекомунікаційні системи долають і час, і простір. Завдяки конвергенції можливостей кабельного розподілу, телефону нові системи телекомунікацій демонструють дедалі нові можливості. Підвищення рівня інформаційно-технічного розвитку стає безпосередньою умовою для подальшого забезпечення потреб людини, що постійно зростають, та, насамперед, реалізації її демократичних прав та свобод у сучасному суспільстві.

Сучасні досягнення у сфері розвитку інформаційних та комунікаційних технологій зумовлюють формування зовсім нових відносин у житті людини. Після втрати чинності Закону України „Про зв'язок” суспільні відносини в даній сфері стали регулюватися Законом України „Про телекомунікації”. Деякі його аспекти відбиті і в законах України „Про інформацію”, „Про поштовий зв'язок”, „Про радіочастотний ресурс в Україні”, „Правилах охорони ліній зв'язку”, „Правилах надання та отримання телекомунікаційних послуг”, „Правилах взаємо з'єднання телекомунікаційних мереж загального користування”, „Положенні про Державну інспекцію зв'язку”, міжнародних договорах та багато ін.

Аналізуючи всі відносини у сфері телекомунікацій, можна їх класифікувати, виокремивши з них адміністративно-правові:

- 1) дозвільні відносини у сфері телекомунікацій;
- 2) відносини з приводу надання та отримання телекомунікаційних послуг;
- 3) охоронні відносини у сфері телекомунікацій;
- 4) управлінські відносини у сфері телекомунікацій.

До того ж, адміністративно-правові відносини у сфері телекомунікацій можна класифікувати й за іншими ознаками залежно від тих особливостей, які потрібно визначити та дослідити. Так, наприклад, можна класифікувати відносини за їх об'єктом, суб'єктом, за функціональним призначенням (регулятивні чи охоронні залежно від того, виникли вони внаслідок правомірної чи неправомірної поведінки).

Доречно зазначити, що в деяких міжнародних документах про права людини йдеться про вільне використання телекомунікацій. Дотримуючись думки Т. Корнєєвої, важливим аспектом можна вважати погляд на комунікаційні права як четверте покоління прав людини. На цій концепції можна акцентувати увагу, оскільки вона розкриває нам цінність розвитку телекомунікаційної сфери. Відомо, що найголовнішими правами серед усіх інших прав є цивільні та політичні. Це, насамперед, право на життя, свободу і безпеку людини, місце проживання і рух, свободу думки та її висловлення. Основною є свобода. Друге покоління прав становлять соціальні, культурні й економічні права. Наприклад, право на соціальне забезпечення, право на працю, відпочинок, право на освіту. Панівною визначається соціальна рівність. Третє покоління прав містить право на гуманітарну допомогу у разі нещасного випадку, право на розвиток. Ключовими словами, які становлять весь комплекс прав зв'язку інформаційного суспільства є свобода слова і думки, рівний доступ до інформації та право на таємність. Ці права якимось можуть стосуватися і першого, і другого, і третього покоління прав, та з додаванням поняття „комунікаційне” цей тип прав стає надзвичайним [10, С. 123]. І. Арістова поділяє конкретні телекомунікаційні права громадян „...на право користування телекомунікаційним зв'язком; право отримання достовірної та оперативної інформації телекомунікаційними каналами; право захисту приватного життя в телекомунікаційній сфері; право використання засобів та мереж зв'язку в будь-яких формах, що не заборонені законом” [11, С. 122]. Отже, аналізуючи ці концепції, можна стверджувати, що така концепція має право на існування, оскільки є новою в даній сфері. Потрібно лише дати чітке, юридичне та обґрунтоване формулювання зазначених прав.

Висновки. З огляду на вищесказане, можна підсумувати, що інформаційні технології виникли як засіб розв'язання суперечливих питань між постійно зростаючими обсягами знань й можливостями їхнього застосування. Тому існує їх подвійна роль. З одного боку, вони є засобом перетворення знань на інформаційний простір суспільства, а з іншого – комунікативним засобом реалізації цього перетворення. Впровадження техніки у духовне виробництво змінює комунікаційну сферу життєдіяльності суспільства. Значення телекомунікаційної сфери можна визначити через такі функції:

- соціальна функція – забезпечення зв'язку між людьми, організаціями, державними установами;
- економічна функція – насичення інформацією суб'єктів господарювання для прийняття управлінських рішень;
- політична функція – розповсюдження інформації державних органів управління, політичних

- партій і рухів, засобів масової інформації і т.п., тобто забезпечення свобод слова;
- державна функція – забезпечення органів влади необхідними для них даними для управління державою, зокрема забезпечення національної безпеки;
- технологічна функція – обслуговування технічного прогресу в сфері інформатизації суспільства.

Адміністративно-правовій охороні в сфері телекомунікацій підлягають такі групи суспільних відносин:

1) гарантування негативних прав (першого покоління) громадянам України, що зокрема включають в себе:

- *таємниця спілкування та листування* – як гарантований Конституцією елемент недоторканності особистого життя, що передбачає захист поштової кореспонденції та розмов засобами електронного зв'язку із несанкціонованого прослуховування з боку правоохоронних та інших державних органів;

- *вільний доступ до інформації*, що означає відсутність обмежень з боку державних органів у доступі до ресурсів глобальної мережі, за винятком ресурсів небезпечного характеру (аморальних, екстремістських тощо);

2) забезпечення позитивних прав (другого покоління), що зокрема передбачає діяльність держави:

- *реалізація вільного розвитку сфери телекомунікаційних послуг* – передбачає обмеження монополізму, захист прав споживачів, стимулювання розвитку телекомунікаційних мереж всіх видів;

- *проведення державного контролю* у сфері телекомунікації, що має на меті захист прав громадян від можливого посягання з боку інших осіб;

3) здійснення подальшого розвитку держави у напрямку формування «електронного уряду» та спрощення доступу до офіційної інформації:

- публікація прилюдної інформації у глобальній мережі;
- надання інтерактивними засобами адміністративних послуг.

Література

1. *Адміністративна відповідальність (загальні положення та правопорушення у сфері обігу наркотиків)*: навч. посібник / [за заг. ред. доктора юридичних наук, професора І. П. Голосніченка]. – К.: КІВС, 2002. – 141 с.

2. *Хахановський В. Г.* Зміст поняття „інформація” у правовій науці та в чинному законодавстві України / В. Г. Хахановський, Р. М. Шевчук // Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ: науково-теоретичний журнал. – 2006. – № 2. – С. 65–72.

3. *Конєцкая В. П.* Социология коммуникации: учебник / Конєцкая В. П. – М.: Международный университет бизнеса и управления, 1997. – 304 с.

4. *Стеценко С. Г.* Адміністративне право України: навчальний посібник / Стеценко С. Г. – К.: Атіка, 2008. – 624 с.

5. *Конституція України* // Відомості Верховної Ради України, 1996. – № 30. – Ст. 141.

6. *Марущак А. І.* Юридична природа права на інформацію / А. І. Марущак // Бюлетень Міністерства юстиції України. Офіційне видання. – 2005. – № 9. – С. 47–52.

7. *Закон України «Про телекомунікації»* // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 12. – Ст. 155. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

8. *Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку національної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні»* від 31.07.2000 р. № 928/2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

9. *Пазиніч В. І.* Генезис злочинів у сфері мобільних телекомунікацій / В. І. Пазиніч // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. – 2005. – № 2. – С. 226–231.

10. *Корнеєва Т. М.* Права людини в інформаційному суспільстві. Комунікаційні права: четверте покоління прав людини / Т. М. Корнеєва // Інформаційне суспільство. Шлях України: [Зб. ст.] / Корнеєва Т. М. – К: Фонд „Інформ. суспільство України”, 2004. – С. 120–125.

11. *Арістова І. В.* Державне регулювання телекомунікаційного розвитку в Україні: організаційно-правові аспекти / І. В. Арістова // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності, 2001. – № 1 – 2001. – С. 117-125.

СПІВВІДНОШЕННЯ ТРАНСПОРТНОЇ ТА ТРАНСПОРТНО-ЕКСПЕДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТЕЙ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ ТА ЛОГІСТИЧНИЙ АСПЕКТИ

Чуєв О.Ф.

Чуєва М.О.

Грисюк Ю.С., кандидат економічних наук

Постановка проблеми. У професійному середовищі автоперевізників вантажів та експедиторів вже багато років немає єдиної думки стосовно того, хто з них виконує головні функції у взаємовідносинах з клієнтом.

Значна частка перевізників вважає, що їх співробітництво з експедиторами є вимушеним. Експедиторів вони вважають технологічно та економічно невиправданими посередниками та партнерами за договором перевезення вантажів.

Експедитори, в свою чергу, вважають себе технологічно повноцінними організаторами процесу транспортно-експедиторського обслуговування клієнтури. Що стосується економічної відповідальності за зобов'язаннями перед перевізником, то у експедитора є залізне правове алібі – він сплачує послуги перевізника з коштів, отриманих від клієнта. В такій ситуації тяжко визначити хто є об'єктивним у своїх судженнях, перевізник чи експедитор.

Стаття присвячується обґрунтуванню того, що кожен з двох вказаних суб'єктів ринку послуг дійсно правий, але лише частково. І ця частковість є великим недоліком, а не виною будь-кого з перевізників вантажів, чи експедиторів. Тому, що господарська діяльність автоперевізників вантажів здійснюється на підставі закону, який не визначає правових основ їх ділових взаємовідносин з клієнтурою та експедиторами. І взагалі має зміст скоріше не закону, а підзаконного акту – нормативного документу; та до того ж не ринкового, а інженерно-технічного характеру. Йдеться про Закон України «Про автомобільний транспорт». А закон, що регулює діяльність експедиторів – Закон України «Про транспортно-експедиторську діяльність» - містить лише тільки одне посилання на договір перевезення вантажу, що укладається перевізником з експедитором.

Основна частина. Вказана правова невизначеність щодо деталей правових відносин перевізників та експедиторів могла б бути усунена відповідними нормативними положеннями – тлумачення існуючих правових норм, або доповнюючими їх вже на рівні нормативного документу положеннями щодо здійснення транспортно-експедиторської та транспортної діяльності в Україні. Але нічого подібного на сьогодні у нас немає. Цим об'єктивно стримується рішення як наукових, так і практичних завдань виробників послуг. Цілком очевидно, що вказана обставина не надає нормативно-правових підстав для науково-практичного обґрунтування вирішення наступних проблем:

- інтеграції українських виробників послуг в міжнародний нормативно-правовий простір здійснення транспортно-експедиторської діяльності;
- проектування і впровадження в практику сучасних технологій спільного логістичного обслуговування клієнтури спільно експедиторами і перевізниками;
- розвиток і підтримка добросовісної конкуренції між виробниками транспортно-експедиторських послуг та транспортних послуг;
- визначення правил поведінки на ринку, кола законних вимог та очікувань клієнтів – як споживачів послуг і таке інше.

Усім учасникам ринку послуг вже майже вісім років (з набранням 1 вересня 2004р. чинності Закону України «Про транспортно-експедиторську діяльність») відома назва цього базового нормативного документу – «Правила здійснення транспортно-експедиторської діяльності». Немає тільки самого документу Кабінет Міністрів України в особі Міністерства інфраструктури України не виконав вимог заключних положень (ст.16) Закону України «Про транспортно-експедиторську діяльність», а саме, не забезпечив розробку правил здійснення в Україні транспортно-експедиторської діяльності. Те ж можна сказати і про інший базовий нормативний документ «Правила перевезень вантажів у міжнародному сполученні».

То ж, в умовах подібної нормативно-правової невизначеності ринкових (комерційних) аспектів здійснення в Україні транспортно-експедиторської та транспортної діяльності, діапазон думок автоперевізників вантажів щодо експедиторів на сьогодні дуже широкий і змістовно суперечливий. Деякі автоперевізники вантажів вважають експедиторів економічно